

In veel plaatsen in ons land wordt het openbaar groen tegenwoordig 'ecologisch' onderhouden. In dit interview vertelt André van Kleinwee wat dit betekent voor mensen, dieren en planten in de gemeente Gouda.

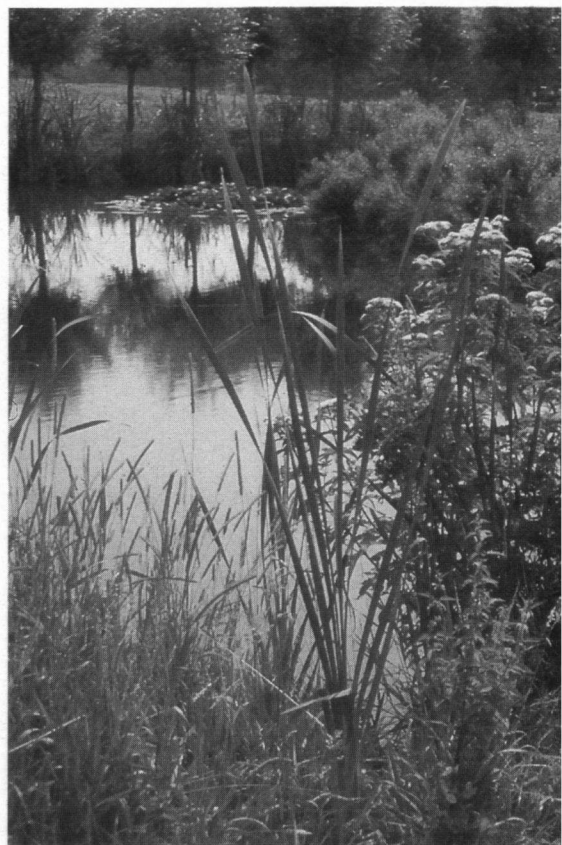
Enge ringslangen en lieve vlindertjes

Hans Buesink

Al twaalf jaar werkt André van Kleinwee (32) bij de Plantsoenendienst van de gemeente Gouda. In die tijd veranderde er veel. Traditioneel plantsoenbeheer werd omgezet in ecologisch groenbeheer: de gifspuit ging de kast in, de schop in het vet. Een cursus bij De Vlinderstichting sterkte hem en zijn collega's in de mening dat groenbeheer in een gemeente meer is dan schoffelen en rozen snoeien. 'Ik heb me nooit een tuinman gevoeld en kan me hier dan ook echt bezighouden met natuurbouw', zegt André, 'soms sta je echt verbaasd over wat er in zo'n stad allemaal kan leven.'

Een paar jaar geleden volgde André met twee collega's een dag de cursus Vlinder-vriendelijk Openbaar Groen. Dit jaar werd daar nog een avondcursus aan vastgeknoopt. 'Vooral het praktijkgedeelte was leuk', zegt André, 'met je eigen ogen zien wat er allemaal in de stad mogelijk is.'

Het volgen van de cursussen was bedoeld om extra informatie te krijgen over het ecologisch groenbeheer waar Gouda al eerder mee begonnen was. 'Vlinders zijn mooie diertjes die de mensen opvallen en aanspreken', legt André zijn keus voor een vlindercursus uit. 'Mensen die door het openbare groen wandelen, weten vaak zo weinig. Hoekjes met brandnetels vinden ze meestal niet zo fijn en daar spreken ze je dan over aan. Als je kunt laten zien dat er rupsen van vlinders in zitten, begrijpen ze direct waarom we die planten laten staan.'

De eerste keer viel de cursus van De Vlinderstichting hem tegen. Van huis uit al geïnteresseerd in de natuur ('vind eigenlijk alles leuk') wist hij er al vrij veel van. 'Voor de andere jongens was het leuker en leerzamer', verklaart hij, 'die kregen nu eens van zo'n stichting te horen wat ik altijd al liep te propageren.'

De avondcursus, een paar jaar later, beviel hem beter. 'Je kon gewoon goed merken dat De Vlinderstichting volwassen geworden was; meer op de praktijk gericht. Hoe een Kleine vos of Atalanta er precies uit ziet is voor plantsoenmedewerkers niet zo belangrijk. Wel is het voor hen nuttig om te zien hoe een houtwal open gemaakt kan worden en om te horen welke waardplanten rupsen nodig hebben.'

BERMEN EN GROENPLANNEN

André maakt duidelijk dat het onderhoud van het gemeentelijke groen de laatste jaren sterk veranderd is. Het begon in Gouda eigenlijk met de wegbermen. Al vanaf 1978 wordt daar anders tegenaan gekeken. André: 'Vroeger zaaide de plantsoenendienst een nieuwe berm in met een grasmengsel en maaide men dat tientallen keren per jaar kort af. Zo'n berm was niet meer dan een strook

André van Kleinwee in het park
De Noorderhout langs de A12.
Foto: Hans Buesink.

Bloeiende Kattestaart en
Koninginnekruid langs een oever
die weinig wordt gemaaid:
aantrekkelijk voor
dieren en mensen.
Foto: Hans Buesink.

waar de riolering onder zat en die er gewoon zo netjes mogelijk uit moest zien.'

Professor Zonderwijk uit Wageningen was de eerste die erop wees dat een wegberm ook natuur is. Vooral door zijn lezingen in het land heeft hij volgens André veel bereikt. 'Wegbermen zijn geleidingsbanen voor planten en dieren. Tegenwoordig gaan we er dan ook heel anders mee om.' Nieuwe bermmen in de gemeente Gouda zaait de plantsoenendienst nu in met een kruidenmengsel.

Het aantal keren maaien is op veel plaatsen teruggebracht tot twee maal per jaar. In plaats van een saaie graszee levert dit een bloemrijke strook op waar insecten op Wilde peen, Duizendblad en Klaver naar nectar zoeken. Omdat Gouda op veengrond ligt en er vaak verzakking optreedt, hoogt de gemeente de bermmen regelmatig op met een laag zand. 'Werkt direct verschralend', zegt André, 'prima voor bloemen en vlinders. Speciaal voor de vlinders zorgen we op veel plaatsen ook voor een geleidelijke overgang van gras naar stukjes bos, bijvoorbeeld door een stuk een jaar helemaal niet te maaien.'

HEEMPAD ALS START

Langs het heempad in Gouda probeerde de gemeente allerlei dingen uit. 'Eigenlijk is het pad het paradepaardje van de plantsoendienst. Ik ben er zelf mee begonnen en werk er ook nog regelmatig. 't Is gewoon lekker om weer eens ouderwets de handen uit de mouwen te steken.' Experimenten met het beheer van allerlei soorten groen vonden langs dit pad plaats. Als iets aansloeg probeerde de dienst het ook op andere plaatsen uit. In de loop van de tijd is dan ook veel ervaring met ecologisch groenbeheer opgedaan. 'Deels staat het allemaal nog in de kinderschoenen', zegt André, 'maar tegenwoordig hebben we een groenplan waarin alles is vastgelegd, het is allemaal veel gestructureerder dan in het begin.'

Het groenplan richt zich niet alleen op dagvlinders. Het gaat er om de stad natuurlijker te maken. André: 'Er zijn zoveel dingen waar je op kunt letten. Soms komen er mensen met informatie over vleermuizen, dan weer over vogels of amfibieën.' In Gouda probeert de gemeente al die diergroepen mee te nemen. Meestal gaat dat natuurlijk ook goed samen.

Belangrijk onderdeel bij het uitvoeren van de plannen is de voorlichting aan de medewerkers en het publiek. 'Bij je eigen jongens begint het allemaal, die moeten erachter staan, het over kunnen brengen', gaat André verder. 'Als een plantsoenmedewerker van

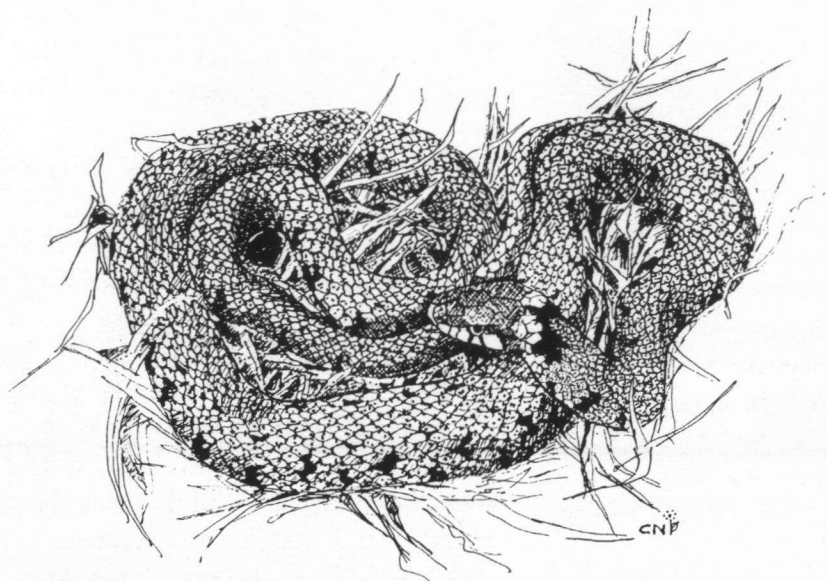

*Gevarieerde vijverbegroeiing langs het heempad.
Foto: Hans Buesink.*

een langwandellende mevrouw te horen krijgt dat ze het maar een rotzooi vindt en hij zegt dat ze groot gelijk heeft, is eigenlijk alles verpest. Zo'n vrouw hangt vervolgens de hele plantsoendienst op aan die ene uitspraak.'

Scholing van de medewerkers van de plantsoendienst is dan ook het begin van alles. In Gouda verzorgt de gemeente zelf cursussen ecologie en plantenkennis voor de werknemers. 'Daarnaast volgen de jongens vaak zelf cursussen (zoals die van De Vlinderstichting)', vertelt André, 'ook tijdens hun vrije uurtjes en dat zegt natuurlijk ook wel iets over hun motivatie.'

*Ook ringslangen kunnen zich in het openbaar groen thuisvoelen als dat natuurlijk beheerd wordt. Helaas kan niet iedereen dat waarderen.
Tekening: Carla Nederbragt.*

Aan voorlichting aan het publiek besteedt de dienst ook ruimschoots aandacht. De mensen kunnen met excursies meelopen, verschillende boekjes afhalen en iedere maand een stukje in de krant lezen over het groenbeheer van de gemeente. Ook voor scholen zijn er allerlei activiteiten. Zo zijn er vorig jaar tijdens de Nationale Boomfeestdag door meer dan duizend kinderen Vlinderstruiken bij scholen geplant. Dat maakt het geven van buitenlessen over vlinders wel heel aantrekkelijk.

DOODGESLAGEN RINGSLANGEN

'Natuurlijk kun je het niet iedereen naar de zin maken', merkt André op, 'bovendien zijn er mensen die altijd wat te zeuren hebben.' Als een stukje berm te weinig gemaaid wordt naar de zin van de omwonenden zet dat wel eens kwaad bloed. 'Gaan ze er zelf met de maaier overheen', zegt André. 'Zulke dingen proberen we altijd recht te zetten. Door uit te leggen waarom we het gras wel eens een jaartje laten staan en het er allemaal niet meer zo netjes uitziet krijg je veel gedaan.'

Vlinders zijn op zulke momenten goed te gebruiken. Ze zijn makkelijk aan te wijzen en iedereen vindt ze mooi en lief. Dat geldt niet voor alle andere dieren. 'We hebben in bepaalde stukken veel Ringslangen', zegt André trots, 'die blijven veel mensen eng vinden. Daar helpt ook geen stuk in de krant tegen. Bellen ze op dat er zo'n eng vies beest op hun terras ligt te zonnen. Als je uit-

legt dat hij niet giftig is en langsrijdt om hem weg te halen, krijg je de slang even later in je handen geduwd. Hebben ze hem voor de zekerheid toch maar met de mattenklopper doodgeslagen.'

BOSPLANTSOENEN EN GERANIUMS

Hoewel de plantsoenendienst meestal alleen de negatieve kritiek van het publiek op het bureau krijgt, heeft André het gevoel dat veel mensen de nieuwe aanpak wel goed vinden. 'Neem nou de bosplantsoenen' legt hij uit, 'in de jaren zestig of zeventig plantten

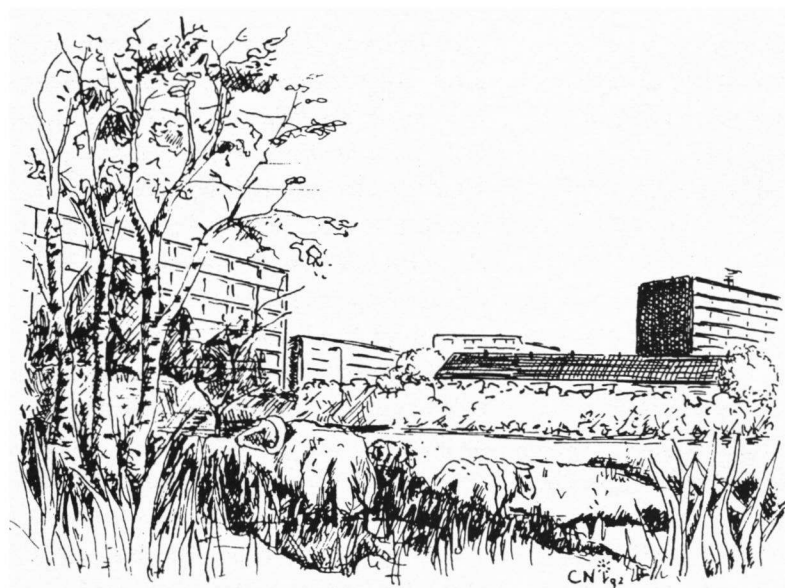
zo'n waterkant doen we alleen nog iets als er gevaar voor inzakken bestaat. Een ruige vijverrand is goed voor vlinders en langs een ruige slootkant verschuilen jonge hazen en watervogels zich. Bovendien maken we, voor amfibieën, de oevers gloeiend: tegen zo'n houten beschoeiing klimt natuurlijk geen pad op.'

Zulke maatregelen zijn vooral in de buitenwijken te gebruiken. In de binnenstad ('kaas en stroopwafels') is minder ruimte en zijn de mogelijkheden geringer. De druk van de bevolking is daar veel groter. 'Bovendien stellen ook de toeristen hun eisen. Die willen mooie kleurrijke kiekjes van bruggen met geraniums', merkt André nuchter op.

NATUURBOUW

Waar de nieuwe visie van de plantsoenendienst in de loop van de tijd toe heeft geleid blijkt als André een aantal aantrekkelijke (representatieve?) gebieden laat zien. Duidelijk trots loopt André door het park naast de geluidswal van de A12. Schapen grazen in een deel van een wei, andere stukken laat de gemeente volgens plan verruigen voor de ringslangen. Ook op een aantal eilandjes past de plantsoenendienst begrazing toe. 'Met hun scherpe hoefjes trappen ze de bodem los, dat geeft weer extra variatie', merkt André op, 'ze blijven hier maar een weekje, zodat het niet te kort wordt, daarna gaan ze terug naar de kinderboerderij.'

Langs een vijverrand bloeit Koninginnekruid en zit een Distelvlinder nectar te zuigen.

*Ook in het openbaar groen wordt begrazing - bijvoorbeeld door schapen - steeds meer toegepast als beheersmaatregel.
Tekening: Carla Nederbragt.*

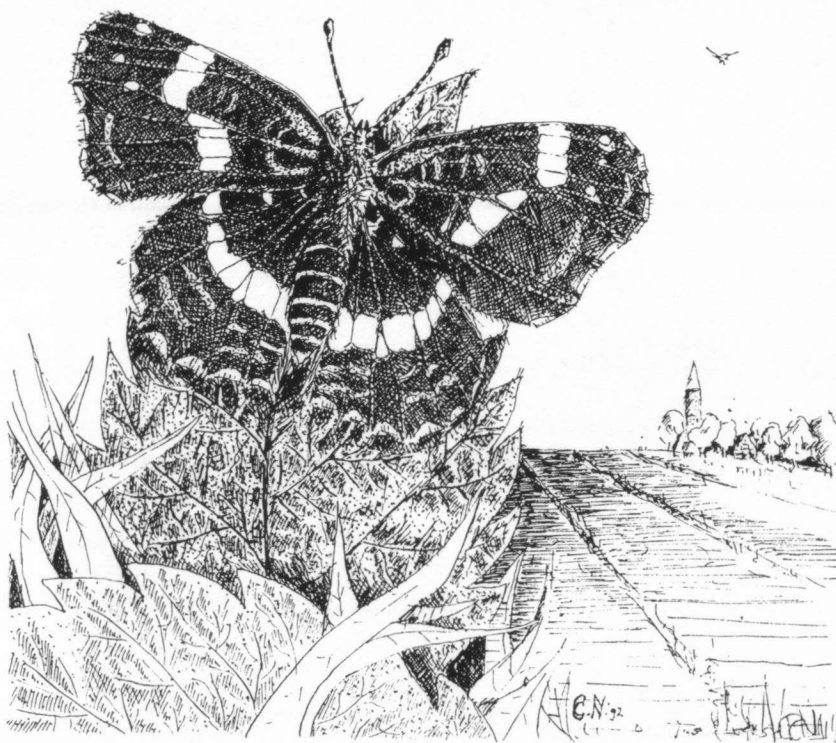
we de bomen dicht op elkaar. De mensen liepen dan langs een groene muur, ook niet echt leuk!' Tegenwoordig gaat dat anders. De bomen staan niet meer zo dicht bij elkaar en overal zijn nissen (inhammen) gemaakt. Langs veel randen zaait de plantsoenendienst kruiden in. Zo ontstaan aantrekkelijke plekken voor vlinders. Volgens André vindt het publiek dit ook leuker dan de recht afgesnoeide struiken en bomen uit het verleden. Het versnipperde snoeihout wordt ook niet meer in het plantsoen gespoten, maar opgevangen en afgevoerd. In het buitengebied leggen we het kruiselings over elkaar op de bosbodem waardoor vogels broedgelegenheid hebben en verschillende zoogdieren dekking kunnen vinden.'

Ook slootranden en de oevers van vijvers zien er vandaag de dag natuurlijker uit. 'Aan

*Koninginnekruid is voor veel vlinders een aantrekkelijke nectarplant.
Foto: Kars Veling*

André: 'Eergisteren zaten hier nog tientallen vlinders. Ik heb toen het park nog op de gevoelige plaat vastgelegd. Het is leuk om de ontwikkeling een beetje te volgen. Tijd om alles op de millimeter te inventariseren hebben we echter niet' legt André uit. 'Wel valt het me op dat er nu volop Landkaartjes zijn en ook het Oranjetipje weer rondvliegt. Op bepaalde plaatsen vind je ook ieder jaar wel een nieuwe plantesoort.'

Het Landkaartje is een van de vlindersoorten die lijkt te profiteren van het natuurlijke groenbeheer.
Tekening: Carla van Nederbragt.

Aan de rand van de gemeentelijke gronden grenst het openbaar groen aan de polders. Hier is de gemeente bezig met natuurbouw in drassige blauwgraslanden. Een park gaat geleidelijk over in een natuurgebied. Vooral zulke terreintjes zijn volgens André leuk: 'wat er in zo'n vochtig poldertje gaat gebeuren weet je gewoon niet. Volgens De Vlinderstichting is hier kans op maar liefst twintig vlindersoorten. We zullen het wel zien.' Ondertussen wijst hij de plaats aan waar Argusvlinders en Kleine vuurvlinders leven. 'Is dat trouwens niet een Atalanta?' De gemeente laat de natuur hier grotendeels haar gang

gaan. 'Het sluit hier zo ook mooi aan op het gemeentelijke groen', zegt André, 'we proberen op die manier een verbinding te leggen met de ecologisch beheerde stukken in de stad zelf.'

KOSTEN

Het ecologisch beheren van het openbaar groen houdt vaak in dat er minder aan gedaan wordt. Toch kan André niet direct zeggen dat zo'n aanpak ook goedkoper is. 'Vooral in het begin zijn er extra kosten. Je moet veel aan voorlichting doen en ook je mensen opleiden', legt hij uit. 'Natuurlijk is het bijvoorbeeld goedkoper om wegbermen minder vaak te maaien, maar het kost dan wel weer geld om dat maaisel kwijt te raken. Door die uitlaatgassen met al dat lood raak je het aan een boer niet kwijt. In sommige gemeentes moeten ze het zelfs als chemisch afval zien te verwerken, ook niet goedkoop.' 'Rekening houden met de natuur kost soms gewoon geld', zegt André tot besluit. 'Maar...je krijgt er uiteindelijk ook een hoop voor terug. Het geeft toch wel voldoening als je midden in de stad, langs het heempad, opeens vier Bunzings ziet lopen. Dat zou vroeger niet zo snel gebeurd zijn!'

